

אין להגיה את הרמב"ם בדורנו

בשעה שעסקתי בהגהות חידושי הרמב"ן, כך אמר פעם רבנו לתלמידו רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, ראיתי עד כמה רבים הם השבושים בהעתקות ובדפוסים השונים ונוכחתי לדעת שהטעות אינה דבר כה רחוק, הטעויות מצויות הן. לעומת זאת ברמב"ם – אי אפשר להגיה, שכן הרמב"ם הינו ספר שיד כל אדם ממשמשת בו במשך דורות כה רבים⁷. בהלכה אחת הגהתי את דברי הרמב"ם, אולם ^{אשר נאמרה} לבי נוקפני על תקון זה^{8,9}.

מפני מה הדפיס את ספרו "אבן האזל"

מספר רבי שמשון אפשטין, נכדו של הגאון רבי משה מרדכי אפשטין זצ"ל שבמסיבת ארושיו השתתף אף רבנו, וספר כיצד כתב את ספרו הגדול "אבן האזל" על הרמב"ם.

כאשר יצא הכרך השני של הספר "לבוש מרדכי", מאת גיסו הגאון רבי משה מרדכי אפשטין, שאלה אותו רעיתו הרבנית בילא הינדא מפני מה אינו כותב אף הוא ספר.

השבתי לה, כך סיפר, שלי אין חידושים ואין לי מה לכתוב. כיצד זה יתכן לאחר שנים כה רבות שהנך ראש ישיבה עדיין אין לך חידושים משלך? הוסיפה ושאלה הרבנית בילא הינדא. אמנם יש לי חידושים, עניתי, אבל מעטים הם, זעיר פה זעיר שם ולכדי ספר לא יגיעו.

אם כך, עמדה הרבנית בילא הינדא על דעתה, תדפיס את מה שיש לך ויהא

7 ספרי חידושי של הרמב"ן מצויים היו בידי הלומדים פחות מאשר ספרי הרמב"ם ולכן כאשר ראה רבנו שגיאות דפוס או העתקה לא מדויקת של דברי הרמב"ן, הרשה לעצמו להגיה ולתקן, הואיל ולא רבים היו גדולי ישראל אשר ראו את ספריו ואת שגיאות ההעתקה והדפוס הללו. אולם לא כך הדבר לגבי הרמב"ם אשר כתב את ספרו "היד החזקה" כהלכה למעשה ואשר כל גדולי עולם מאורי ישראל ראו את ספריו של הרמב"ם מיום שנתחברו על ידו ועד עתה, והואיל והם לא תקנו את הגרסאות אשר ראו לנגד עיניהם פחד רבנו לקבל על עצמו לתקן ולהגיה את ספרי הרמב"ם למרות שאכן חלו בהם שגיאות ושיבושים במשך הדורות. על מנת להבהיר עוד את הדברים מן הראוי לצטט כאן את דבריו של רבי שבתי פרנקל בהקדמתו למהדורת "היד החזקה" אשר הוציא לאור:

"...שכן ידוע שהרמב"ם כתב ספרו בדקדוק עצום בכל מלה ומלה, ומטעם זה כל הבאים אחריו דקדקו הרבה בדבריו ופירשו משמעות כוונתו לפי היוצא מהדקדוק בתיבותיו, כידוע לכל מי ששת עין עיונו במפרשי הרמב"ם ובנושאים ונותנים בדבריו. ומגדולי האחרונים הזהירו לתלמידיהם שידקדקו בדברי הרמב"ם בכל היכולת. משום כך כל שינוי בלשון, אפילו זה הנראה כבלתי משנה הכונה, עלול להכביד ולמנוע הבנת כוונת הרמב"ם כאמתתה".

8 כוונת רבנו בדבריו אלה לספרו "אבן האזל" כרך ג' הלכות שכנים פרק ג' הלכה ד', שם הוסיף בגוף דברי הרמב"ם בסוגריים את המלה "מקום" ורבנו ציין שם "הוספתי זה מדעתי כי הוא מוכרח למעיין".

9 מפי רבי מיכל יהודה ליפקוביץ ראש ישיבת פוניבז' לצעירים בבני ברק.